

Grubišićev

"duhovni" populizam

Milan Matić

Grubišićev Savez je postao de facto "stranka koja to ne želi biti" i ima sva ključna obilježja političke stranke: jasnu organizacijsku strukturu, politički program, stranačkog lidera i članove

Parlamentarni izbori 2011. donijeli su uvjerljivu pobjedu lijeve koalicije koja se vratila na vlast nakon osmogodišnje vladavine HDZ-a. Nasuprot dotadašnjim izborima, rezultati su pokazali da polako kopni neupitna dominacija glavnih blokova: desnoga koji predvodi HDZ i lijevog koji predvodi SDP. U Sabor su ušle jedna stranka i jedna neovisna lista koje su prema svojim programima i imidžu u mnogočemu populističke, a osnovane su nedugo prije izbora: Hrvatski laburisti – stranka rada i Nezavisna lista dr. sc. Ivan Grubišić. Dok su Hrvatski laburisti prema organizacijskoj strukturi i načinu funkcioniranja konvencionalna politička stranka, Nezavisna lista dona Ivana Grubišića izazvala je poseban interes medija i javnosti kao prva "protustranka" koja je ušla u hrvatski parlament. Grubišić je zasad lokalni, splitsko-dalmatinski fenomen, ali tek će se vidjeti je li njegova pojava samo izraz trenutačne izborne volje tamošnjega biračkog tijela ili vjesnik novih političkih kretanja i drukčijeg odnosa prema etabliranim političkim strankama i politici općenito. Na pitanje je li Grubišić populist, pokušat ću odgovoriti analizom njegovih političkih ideja i retorike u intervjuima i izjavama od 2010. do danas, te programa i statuta Saveza za građansku i etičku Hrvatsku.

Od župnika do disidenta

Ivan Grubišić rođen je u 20. lipnja 1936. u Dicmu, maloj općini u Dalmatinskoj zagori smještenoj na pola puta između Splita i Sinja. Maturirao je 1956. u Biskupskoj klasičnoj gimnaziji u Splitu, a 1962. diplomirao na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u

Zagrebu. Naknadno je diplomirao sociologiju i filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zadru 1982. te doktorirao 1995. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu s temom *Religiozno ponašanje katolika u Dalmaciji sredinom 80-ih i vrednovanje toga ponašanja*.¹ Bio je predavač na Katehetskom institutu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, na Teološko-katehetskom institutu u Splitu, Hrvatskim studijima te Pomorsko-katehetskom i Filozofskom fakultetu u

Kao umirovljeni katolički svećenik, Grubišić ne kritizira samo političku nego i crkvenu elitu, koju smatra umreženom s političkim strukturama, pogotovo s HDZ-om

Splitu. Svećeničkim putem krenuo je početkom šezdesetih godina prošlog stoljeća, a lokalnoj splitskoj javnosti bio je poznatiji kao župnik splitske župe Svetog Roka na Manušu. Inicijator je i jedan od utemeljitelja Hrvatske akademske udruge Split – Čovjek danas te pokretač i urednik časopisa *Dijalog*. Njegova tribina "Suvremeno društvo i duhovnost" na TV Jadranu bila je omiljena emisija mnogih dalmatinskih katolika, napose kućanica. Autor je 12 knjiga i urednik četiri zbornika radova. Dobitnik je Državne nagrade za promidžbu i popularizaciju znanosti, godišnje nagrade grada Splita, nagrade "Velimir Terzić" za promidžbu demokracije u Hrvatskoj te nagrade Slobodne Dalmacije za životno djelo. Predsjednik Mesić odlikovao ga je Redom danice hrvatske s likom Marka Marulića za osobite zasluge u kulturi 2007. Široj hrvatskoj javnosti postao je poznatiji tek devedesetih godina kada je zajedno s pokojnim Ivanom Supekom pokrenuo nekoliko političkih projekata poput Hrvatskog pokreta za demokraciju i socijalnu pravdu, Alijanse za mir i pravdu – Glas čovjeka i Alijanse za treću Hrvatsku osnovane 2002, koju građani nisu prepoznali kao političku alternativu.² Na parlamentarnim izborima 2011. izabran je za zastupnika u Hrvatskom saboru kao neovisni kandidat i nositelj liste Saveza za građansku i etičnu Hrvatsku. Vodstvo Katoličke crkve otpočetak mu je branilo aktivno bavljenje politikom, no on se nije obazirao na zabrane. Zbog toga mu je Splitsko-makarska nadbiskupija, to jest nadbiskup Marin Barišić izrekao kaznu suspenzije obavljanja propovijedi, ispovijedanja i slavljenja mise te zabranu nošenja svećeničkog odijela. Na tu odluku Grubišić se žalio Vatikanu, no vatikanska Kongregacija za kler odbila je njegovu žalbu. Bez obzira na suspenziju, nastavio je politički djelovati.

Njegov društveni aktivizam otpočetak je bio drukčiji jer je jedan od rijetkih katoličkih svećenika koji se u javnom djelovanju kritički osvrtao na hrvatsku socijalnu zbilju. Kao svećenik, uživao je velik ugled kod svojih župljana, a njegove župne propovijedi uvijek su bile dobro posjećene. No Grubišić nikad nije bio običan, prosječan hrvatski i dalmatinski župnik ukotvijen u službenu klerikalnu ideologiju, napose u devedesetima. O njegovu specifičnom javnom djelovanju pisali su mnogi hrvatski novinari. Njegov svećenički rad najviše javno hvale afirmirani broj 14 - lipanj 2013.

splitski "lijevo-liberalni" novinari poput Ante Tomića, Jurice Pavičića i Zlatka Galla, inače žestoki kritičari Katoličke crkve, klera i cjelokupnog "nasljeđa devedesetih". O njegovu pastoralnom djelovanju Pavičić piše: "U jednom trenutku – negdje od devedesetih – pristojnim, civiliziranim građanskim katolicima Splita i Dalmacije Ivan Grubišić doista je bio važan. U trenutku kad se devedesetih ta službena hijerarhija transformirala u nositelja klerikalne ideologije, u trenutku kad je službeno hrvatsko katoličanstvo postalo smjesa šovinizma i ustaševanja, prijezira prema modernitetu u spoju s gramzivošću i tolerancijom spram korupcije i nepotizma, ti pristojni, civilizirani kršćani nisu imali previše opcija. U tim okolnostima, za mnoge je od njih Ivan Grubišić bio važno utočište, točka koja je pokazivala da je jedna drukčija crkva – pametnija, modernija, manje slizana s Jurom Radićem i Ivom Sanaderom – možda ipak moguća."³ Ante Tomić smatra kako je don Ivan "ostavio kraljevstvo vjere i dobrote u ljudskim srcima",⁴ a Zlatko Gall podsjeća da je "bio glasan moralni korektor, da je sustavno upozoravao na poguban brak između oltara i trona te moralnu eroziju, politička kurvanja, bahatost moćnika... Nimalo ne sumnjam da će i kao zastupnik don Ivan Grubišić ostati posve imun na sirenski zov uobičajenih političkih privilegija kojima ionako stalno zaziva kraj".⁵ Za razliku od afirmativne ocjene lijevih intelektualaca, novinari s desnice znatno su kritičniji. Za Milana Ivkošića on je "jedan ostarjeli svećenik koji jedva govori",⁶ a Josip Jović ga vidi kao "potvrdu nepodnošljive lakoće demagogije... koja se javlja sa svjetovnom religijom, svetačkim likom i porukom 'uvijek s narodom'".⁷

Savez za građansku i etičku Hrvatsku

Na konferenciji za novinare u splitskoj tvrđavi Gripe 23. kolovoza 2011. don Ivan Grubišić obznanio je javnosti da će Savez za građansku i etičku Hrvatsku izaći na parlamentarne izbore 2011. s neovisnom listom u svih deset izbornih jedinica i da će on biti nositelj svih lista. Istaknuo je da njihova neovisna lista neće sklapati ni predizborne ni poslijeizborne koalicije. Kazao je: "Ne borimo se za fotelje. Naše geslo je čovjek danas, a mi želimo biti kritička savjest društva, upozoravati na negativnosti i dati smjernice za izlazak iz krize. Nositelj sam liste u svim izbornim jedinicama i to sam prihvatio kao svoj križ. Ako se prihvate naši stavovi kroz tri do pet godina izaći ćemo iz društvene, ekonomske i duhovno-moralne krize".⁸ Šira hrvatska javnost tada je prvi put čula za Savez za građansku i etičku Hrvatsku i s razlogom se pitala je li riječ o udruzi građana ili političkoj stranci.

Savez za građansku i etičku Hrvatsku osnovan je u prosincu 2010, a predstavljen je kao svojevrsna nacionalna nadgradnja postojećoj lokalnoj Hrvatskoj akademskoj udruzi Split "koja je i do sada pokušavala pronaći alternativu prostituiranoj i lopovskoj politikantskoj garnituri, ali u svojim nakanama nije uspjela pokrenuti stvari s mrtve točke. Vođeni nadom u smislu sv. Augustina, da je nada aktivno zalaganje za promjene svega onoga što nas vuče natrag, pozivamo pojedince, akademsku populaciju, druge udruge, inicijative i pokrete da se udruže u Savez za građansku i etičku Hrvatsku, kao projekt i još jedan pokušaj da zajednički pružimo građanima šansu da se prenu iz apatije i depresivnosti, jer nitko nije nevažan, a svaki se glas broji".⁹ Jasno je, dakle, da je Savez osnovan kao udruga građana

koja se sa svojom neovisnom listom i Ivanom Grubišićem kao nositeljem želi natjecati na hrvatskim parlamentarnim izborima 2011. Program Saveza prilično je opširan i općenit, a napisan je lako razumljivim jezikom. Referira se na gotovo sva područja gospodarskoga, političkog i društvenog života te nije bitno drukčiji od postojećih stranačkih programa. Glavni je cilj političkog angažmana "kroz korjenite i strukturalne promjene i smjene dosadašnjih kadrova započeti novu dionicu naše povijesti. Treba smijeniti potrošene politikante! Želimo građansku i etičku Hrvatsku. Imali smo i brojne razgovore za suradnju određenih udruga, neovisnih lista i malih političkih stranaka, ali nisu željeli, osim nekih, potpisati pristupnicu u Savez kojom se obvezuju na prihvaćanje 10 točaka platforme Saveza... Uvjereni smo da nas mogu izvesti na pravi put samo korjenite promjene i smjene potrošenih politikanata, te novi, stručni i nekompromitirani mlađi ljudi. Ne mogu nas izvući iz krize oni koji su nas u nju doveli!"¹⁰ Iz tih rečenica jasno se iščitava prvi bitan populistički element Saveza – protuelitizam – jer treba "smijeniti dosadašnje kadrove i potrošene politikante", dakle cjelokupnu političku garnituru koja je "jasno i nedvosmisleno pokazala da nema ni znanja, ni volje ni interesa za stvaranje nove i bolje Hrvatske".¹¹ To je izraz klasične populističke dihotomije "politička elita nasuprot narodu", pri čemu se i elita i narod promatraju kao jedinstvene i prirodno suprotstavljene cjeline.

Budući da je tako, nije čudno što Grubišić inzistira na tome da Savez nije politička stranka: "Neki dobronamjerno, a mnogi tendenciozno, podmeću Savezu da je politička stranka. Ne! Savez je građanska inicijativa i alternativa političkim strankama. Svjesno i namjerno ne želimo biti politička stranka, i to iz više razloga. Nas su upravo stranačka politika, odnosno politikantstvo i idiotizam, doveli na rub ponora. Još jedna stranka bila bi i licemjerstvo. To ne znači da smo protiv političkog višestrančja, ali mi ne želimo biti stranka i stranački se ponašati. Želimo biti u Saboru jer želimo da se naš glas čuje ondje gdje se donose zakoni i 'kroji' budućnost građana Hrvatske".¹² Tako se dolazi do drugoga konstitutivnog elementa populizma, a to je protustranačje. Eksplicitno se tvrdi da su stranke *a priori* nešto loše i negativno jer "su nas upravo stranačka politika, odnosno politikantstvo i idiotizam, doveli na rub ponora..." Savez se gnuša usporedbe sa strankama koje vode u politikantstvo i podjele među građanima, dok on "nudi alternativu politikantskim i interesnim grupama bilo kojeg predznaka i stranačkog dresa. Mi nismo isti!"¹³ No Grubišićev Savez je svojim političkim angažmanom i vlastitom neovisnom listom postao *de facto* "stranka koja to ne želi biti" i ima sva ključna obilježja političke stranke:

- jasnu organizacijsku strukturu, koju čine Vijeće nacionalnog kruga Saveza i lokalni krugovi Saveza (podružnice) na čelu kojih su lokalni voditelji;
- politički program, u kojemu iznosi svoje političke ideje i kojim se predstavlja građanima, to jest biračima;
- stranačkog lidera, to jest neformalnoga karizmatičkog vođu dona Ivana Grubišića koji personificira cijeli Savez te, osim njega, nema drugih istaknutih i nacionalno prepoznatljivih ličnosti;
- članove koji to postaju ispunjavanjem pristupnice kojom prihvaćaju Građansku povelju kao temeljno ishodište u svome društvenom djelovanju.

Političke ideje, retorika i stil dona Ivana Grubišića

Može li se Grubišić nazvati populistom ili ga tako nazivaju samo oni koji ga žele diskreditirati? Da bi se odgovorilo na to pitanje, osvrnut ću se na njegov dosadašnji politički angažman, njegove ideje, retoriku i politički stil, imajući na umu temeljna obilježja populizma (v. Mudde, 2007; Meijers, 2011; Šalaj, 2012, 2013).

U jednom od prvih intervjua za *Slobodnu Dalmaciju*, a nakon objave da će se sa svojom neovisnom listom natjecati na parlamentarnim izborima 2011, Grubišić je kazao: "Nikad se u životu nisam obraćao nekakvoj eliti. Naprotiv. Uvijek mi je mali čovjek, iako taj termin ne volim koristiti, bio na prvome mjestu. I kao čovjeku i kao svećeniku. Obraćam se svim građankama i građanima Hrvatske jer oni ispaštaju sve promašaje dosadašnje politike i, da kažem najblaže što mogu, nesposobnih, neukih, nezrelih političara. Da ne kažem nešto puno oštrije... Zbog njih je stanje u Hrvatskoj svakim danom sve teže. Nije ovo ofucana fraza, nego tužna hrvatska zbilja".¹⁴ Iz te izjave jasan je njegov stav o tome da su za teško stanje "malog čovjeka" najodgovorniji "nesposobni, neuki i nezreli političari", a to je retorika koja je tipična za populističke političare kojima je za sve nevolje poštenog naroda kriva korumpirana politička elita. No kao umirovlje-

Grubišić se, slično kao i njegova latinskoamerička svećenička braća, profilirao kao svojevrsan "teolog rastrančenja", borac protiv stranaka i crkvenog establišmenta

ni katolički svećenik Grubišić ne kritizira samo političku nego i crkvenu elitu, koju smatra umreženom s političkim strukturama, pogotovo s HDZ-om. Vrlo je rijetka pojava u Hrvatskoj da katolički svećenik javno proziva svoju matičnu organizaciju, premda nije neuobičajeno da se s oltara čuju otvorene političke poruke. Ipak, Grubišić je prvi svećenik koji je javno progovorio protiv Katoličke crkve u Hrvatskoj kao organizacije, otvoreno kritizirajući njezine materijalne povlastice i društveni položaj što ih je stekla od početka devedesetih do danas, zahvaljujući i sporazumu Hrvatske s Vatikanom koji smatra izrazito nepovoljnim za Hrvatsku i zauzima se za njegovu reviziju. Taj je diskurs uobičajen za mnoge svećenike u Latinskoj Americi koji propovijedaju "teologiju oslobođenja", svojevrsnu ideologiju koja kombinira marksističke i kršćanske ideje, a koju je vatikanska Kongregacija za nauk vjere 1984. odbacila i osudila kao nasilnu marksističku ideologiju. U latinskoameričkim zemljama nije neobično da se svećenici aktivno bave politikom, a recentni primjer koji neodoljivo podsjeća na Grubišićev slučaj jest paragvajski biskup Fernando Armindo Lugo Méndez koji je 2008. postao predsjednik Paragvaja kao kandidat lijeve koalicije, okončavši time šezdesetogodišnju vladavinu konzervativaca (Kos-Stanišić, 2012). Grubišić svoje stavove o Crkvi kao organizaciji izražava kad god dobije

prigodu za to. U jeku predizborne kampanje 2011, a osvrćući se na svoj sukob s crkvenom hijerarhijom, u intervjuu za *Slobodnu Dalmaciju* izjavio je: "Iznenaduje me neugodno što su se odlučili da me gade među vjernicima i biračima, a da meni nisu poslali do tada nikakvu obavijest. To sam shvatio kao njihovu obavezu prema stranci s kojom interesno surađuju... Meni nije ni na kraj pameti baviti se stranačkom politikom ili osnivati političku stranku. Njihov javni istup, zapravo je podrška vladajućem politikanstvu i podrška zaštiti privilegija političara protiv kojeg se ustrajno borim. Eto, oni žele vjernike upozoriti da ne glasaju za mene, 'neposlušnog svećenika'".¹⁵ Poruka je jasna: Crkva je korumpirana kao i stranke kojima daje podršku. Grubišić se, slično kao i njegova latinskoamerička svećenička braća, profilirao kao svojevrsan "teolog rastrančenja", borac protiv stranaka i crkvenog establišmenta.

Stav da "Sabor ne prati zbivanja u društvu: postao je mašina za izglasavanje zakona" lako može prerasti u stav da je to zapravo "nenarodno tijelo" ili "brbljaonica", kako je parlament nazivao Mussolini

Ne samo da pokazuje odbojnost prema etabliranim strankama i institucijama nego očituje i nesklonost prema Hrvatskom saboru i parlamentarizmu općenito. Gostujući u emisiji "Nedjeljom u 2" u listopadu 2012. izjavio je: "Želim pokazati da političar može živjeti za drugoga, a ne za saborsku plaću. Mislilo sam da ću u Saboru više postići, no radni dan izgleda kao uspavanka: slušam stare fraze, zakone koji ništa ne popravljaju... Sabor ne prati zbivanja u društvu: postao je mašina za izglasavanje zakona".¹⁶ Takva izjava nije primjerena članu parlamenta u parlamentarnim demokracijama jer izražava negativan stav prema jednoj od temeljnih institucija demokratskih država. Stav da "Sabor ne prati zbivanja u društvu: postao je mašina za izglasavanje zakona" lako može prerasti u stav da je to zapravo "nenarodno tijelo" ili "brbljaonica", kako je parlament nazivao Mussolini. Zanimljivo je u tom sklopu da se Grubišić početkom 2000-ih, zajedno Ivanom Supekom, zauzimao za to da se Sabor pretvori u korporativno tijelo kakvo je tipično za predmodernu politiku i autoritarne političke režime poput Francova u Španjolskoj i Salazarova u Portugalu.¹⁷

Moral i etika imaju vrlo važnu ulogu u Grubišićevoj retorici. U "Novoj paradigmi Saveza za građansku i etičku Hrvatsku" piše: "Mi želimo da Savez doprinese da se u hrvatskom društvu implementiraju stavovi Hrvatske povelje 96. kao temeljnog dokumenta građanske Hrvatske. Želimo da u nas zaživi neposredna demokracija u svim svojim segmentima – da se razvijamo kao demokratska, pravna i pravedna država, posebno socijalna i etička zajednica i društvo. Želimo da ideje Francuske revolucije budu i naši ciljevi te da ih u Hrvatskoj ostvarimo. A to su: sloboda, jednakost pred zakonom i bratstvo među ljudima. Ništa broj 14 - lipanj 2013.

manje, želimo red, rad, odgovornost i poštenje u javnom životu. Kad te vrednote i vrijednosti prihvatimo i po njima uredimo naš život postajemo duhovni ljudi, a ne samo imitatori prošlosti kroz običaje i obrede religijskih provenijencija".¹⁸ Pripremajući se za parlamentarne izbore 2011. Grubišić je rekao: "Potrebna su nam etička načela, posebno 'zlatno pravilo': 'Ne čini drugom što ne želiš da tebi drugi učini'".¹⁹ No baštini li taj svećenik doista sva svojstva na kojima u svojim javnim nastupima inzistira? Vjerodostojnost političara ne temelji se samo na onome što govori nego i na onome što čini, posebice od izbora do izbora.

Kandidatura za župana u Splitsko-dalmatinskoj županiji

Mjesecima se spekuliralo o tome da će se Grubišić kandidirati za gradonačelnika Splita, budući da je u tom gradu na prošlim parlamentarnim izborima njegova neovisna lista osvojila zavidnih 17,7 posto glasova. Prema anketi koju je u veljači 2013. provela agencija Ipsos Puls, on bi u utrci za splitskog gradonačelnika pobijedio i u prvome i u drugom krugu glasovanja i postao gradonačelnik Splita. Javnost je očekivala da se kandidira najviše zato što je javno izjavljivao da će "najvjerojatnije prihvatiti taj križ". Ipak, 17. veljače 2013. prekinuo je nagađanja objavivši na Radio Splitu da će se kandidirati za župana Splitsko-dalmatinske županije i biti nositelj liste Saveza za građansku i etičku Hrvatsku za Gradsko vijeće Splita i Skupštinu Splitsko-dalmatinske županije. Objasnio je i zašto je odustao od kandidature za gradonačelnika: "I mjesto gradonačelnika i mjesto župana su križ, ali je županija ipak manji križ iako je riječ o teritorijalno najvećoj hrvatskoj županiji. Ona je stabilna po financijama za razliku od grada koji je rupa bez dna. Zbog toga mislim da bi na tom mjestu trebao biti netko mlađi".²⁰ Tom je prigodom usporedio županiju sa župom, a političku funkciju župana sa

Grubišić se u predizbornoj kampanji 2011. zauzimao za ukidanje županija i novu administrativnu podjelu Hrvatske na pet povijesnih regija, pri čemu bi sadašnje četiri dalmatinske županije činile jedinstvenu regiju Dalmaciju

svećeničkom funkcijom župnika: "Funkcija župana mi slični sa župnika. Imao sam župu s 40.000 stanovnika. Sad bih dobio još samo jednu nulu. A osim toga, ovime poručujem onima koji me ne mogu smisliti da neću biti kandidat za gradonačelnika i da mogu mirno spavati".²¹ Riječ je o neočekivanu potezu. Grubišić se, naime, u predizbornoj kampanji 2011. zauzimao za ukidanje županija i novu administrativnu podjelu Hrvatske na pet povijesnih regija, pri čemu bi sadašnje četiri dalmatinske županije činile jedinstvenu regiju Dalmaciju. Nedugo potom objavio je da će Savez za građansku i etičku Hrvatsku za gradonačelnika

Splita kandidirati Damira Vidoševića, široj javnosti nepoznatoga splitskog poduzetnika. Odustajanje od natjecanja za gradonačelničku funkciju i kandidatura za čelno mjesto u županiji za čije se ukidanje gorljivo zauzimao test je na kojemu je pala njegova dosljednost kao "moralne vertikale", kako su ga opisivali njegovi

**U posljednjih dvadeset godina
Splitsko-dalmatinska županija bila je
jedina županija u Hrvatskoj u kojoj
HDZ, samostalno ili kao nositelj
koalicije, nije izgubio vlast ni na
jednim izborima – ni na županijskima
ni na parlamentarnim – računajući
ukupan broj glasova što ih je dobio
u svim jedinicama lokalne uprave i
samouprave**

podupiratelji. Ta vijest razočarala je mnoge Grubišićeve simpatizere i suradnike. Tako ga je voditelj njegove kampanje na parlamentarnim izborima 2011. i politički guru Saveza za građansku i etičku Hrvatsku Drago Pilsel oštro napao sljedećim riječima: "Don Ivan se pokazao kao još jedan od gmazova hrvatske političke močvare. Od srpnja 2012., od kada se špekulira da ga zanima položaj župana i od kada smo počeli sumnjati da je taština ipak jača od diskursa kojim kritizira okoštale političke strukture, naime, od kada je postalo karikaturno to njegovo pozivanje na 'korjenite reforme' ili 'promjene', mnogi smo živjeli s grčem u želucu jer smo se pribojavali onoga što je don Ivan Grubišić ipak obistinio u ponedjeljak 18. veljače: da je donio konačnu odluku i da će se na lokalnim izborima kandidirati za župana Splitsko-dalmatinske županije. Krajnja je pak don Ivanova nedosljednost u tome što se zalagao za ukidanje županija i za maksimalnu štednju, a sada želi postati jedan od župana i sam doprinijeti daljnoj devastaciji naše gospodarske i financijske situacije, iako nema nikakvih sposobnosti ni znanja da bude župan. Da se razumijemo, i nisam prvi koji mu to kaže – bio bi katastrofalno loš i kao gradonačelnik".²²

Premda bi slabije upućeni promatrači možda očekivali glatku Grubišićevu pobjedu na izborima za župana, izborna statistika ne ide mu na ruku. Analiza izbora od 1993, otkako postoji sadašnje teritorijalno ustrojstvo, do 2011. daje vrlo zanimljive rezultate. U posljednjih dvadeset godina Splitsko-dalmatinska županija bila je jedina županija u Hrvatskoj u kojoj HDZ, samostalno ili kao nositelj koalicije, nije izgubio vlast ni na jednim izborima – ni na županijskima ni na parlamentarnim – računajući ukupan broj glasova što ih je dobio u svim jedinicama lokalne uprave i samouprave. HDZ je u Splitsko-dalmatinskoj županiji pobijedio čak i na kritičnim parlamentarnim izborima 2000. kada je na vlast pri put došla lijeva koalicija. Upravo stoga Splitsko-dalmatinsku županiju smatram svojevrsnim hrvatskim

političkim specifikumom. Riječ je o HDZ-ovoj političkoj utvrdi te bi promjena vlasti u njoj imala ne samo veliko političko nego i simbolično značenje. U pojedinim općinama Splitsko-dalmatinske županije HDZ je na lokalnim izborima pobjeđivao sa 100 posto glasova, jer osim liste HDZ-a nije kandidirana nijedna druga lista, kao u Cisti Provo 1993. i 1997. te u Zadvarju 1997. Na referendumu o ulasku Hrvatske u Europsku uniju 2012. "protiv" je bila većina birača u 18 općina u Hrvatskoj, a od toga je čak šest ili trećina u Splitsko-dalmatinskoj županiji: Lečevica, Nerežišće, Prgomet, Primorski Dolac, Zadvarje i Zagvozd. Najveći odziv birača na referendum u županiji, a drugi u Hrvatskoj, bio je upravo u "euroskeptičnoj" bračkoj općini Nerežišća: glasovalo je 65 posto birača, a od toga je 54,7 posto bilo protiv ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Zanimljiv je i podatak da se u Splitsko-dalmatinskoj županiji nalazi i prva jedinica lokalne samouprave u Hrvatskoj u kojoj je raspisan referendum o smjeni načelnika općine. Riječ je o bračkoj općini Pučišća gdje je propao referendum o smjeni načelnika Marina Kaštelana (HDZ) i njegova zamjenika Alena Parunova nakon što je na izbore izašlo 646 od 2.043 registriranih birača ili samo 31,6 posto.

Parlamentarni izbori 2011. "lansirali" su Grubišića u Hrvatski sabor. Splitsko-dalmatinska županija bila je podijeljena na IX. i X. izbornu jedinicu, a rezultati su bili sljedeći: pobijedila je koalicija HDZ-HGS s 31,7 posto, druga je bila je koalicija SDP-HNS-IDS-HSU s 31,4 posto, a Nezavisna lista dr. sc. Ivan Grubišić dobila je 12,7 posto glasova. Grubišić je najviše glasova osvojio u Splitu, čak 17,7 posto, što je dobar politički temelj za predstojeće lokalne izbore, budući da je u Splitu registrirano gotovo 160.000 od 425.000 birača u cijeloj županiji. Pogledaju li se rezultati po gradovima i općinama, Grubišić je bolje prošao ondje gdje je pobijedila lijeva koalicija predvođena SDP-om, a u jedinicama gdje je uvjerljivo pobijedio HDZ često je jedva prelazio zakonski izborni prag. Stoga se može zaključiti da su za njega više glasovali lijevo orijentirani birači, neodlučni i oni koji inače apstiniraju. Lokalni se izbori, dakako, razlikuju od nacionalnih, ali su često pokazatelj raspoloženja birača između dva ciklusa parlamentarnih izbora.

Zaključak

Na protekle izbore za Europski parlament Savez za građansku i etičku Hrvatsku nije izašao. Grubišić je tu odluku obrazložio riječima: "Ne izlazimo u znak protesta protiv nejednakosti pred zakonom, budući političke stranke koje imaju veliko članstvo i primjerice Savez za građansku i etičku Hrvatsku, koji ima oko 2.500 članova, moraju skupiti 5.000 potpisa da bi išli na izbore za Europski parlament".²³ Premda je ta odluka u skladu s njegovom protustranačkom retorikom, njome je zapravo poslao negativnu poruku biračima o tome da Savez, koji ima 2.500 članova, nije sposoban prikupiti 5.000 potpisa. Nadalje, Grubišić očito odustaje od stava da neće koalirati s političkim strankama jer je počeo podržavati kandidate drugih stranaka za gradonačelnike: Vladimira Ferdeljija u Zagrebu (HSL, HSS, Zelena lista), Ivicu Vrkića (SDP, HNS, HSU) u Osijeku, Ivu Bilića (SDP) u Zadru itd. Podršku opravdava time kako je riječ o nestranačkim kandidatima, ali je ipak pristao na logiku stranačke borbe i tako pozicionirao Savez kao jednu od više stotina poli-

tičkih stranaka u Hrvatskoj. Grubišićeva politička zvijezda očito polako gubi sjaj. Nije više neupitan moralni autoritet, a ni mediji ga više ne prate u stopu. Počeli su ga napuštati glavni suradnici poput Drage Pilsa i Dejana Kružića, jednog od ključnih savjetnika Saveza za građansku i etičku Hrvatsku. Njegova nastojanja da pokaže kako "strepiti za ovaj narod kojeg su prevarile i izmanipulirale političke stranke" očito su dovedena u pitanje, a pao je i na prvom testu – naime, Grubišićevu kandidaturu za župana Splitsko-dalmatinske županije podupire vladajući SDP, koji je inače glavna oporbena stranka u županiji. Pitanje je kako će tu odluku vrednovati birači, posebno oni koji su mu dali glas iz prosvjeda protiv vladajuće oligarhije. Nije jasno kako će na to reagirati i tradicionalni birači SDP-a u županiji zato što njihova stranka za župana podupire bivšeg svećenika. Desnica, točnije HDZ, time je dobila izvrstan povod da ustvrdi kako je Grubišić "crveni pop", a tu ocjenu implicitno podupire i Katolička crkva. Grubišić je samo potvrdio pravilo da priroda svakog populizma ovisi o prirodi etabliranih političkih elita kojima se suprotstavlja. U kontekstu Splitsko-dalmatinske županije očito drukčije nije ni moglo biti uzmu li se u obzir politička kultura i vrijednosti većine stanovnika. Sadašnje stanje po mnogo čemu nalikuje na stanje u nekoj zemlji Latinske Amerike gdje nije rijetkost da se svećenici uz potporu ljevice odupiru etabliranim konzervativnim elitama. Pitanje je hoće li i konačan ishod biti isti kao, primjerice, u Paragvaju 2008. kada je umirovljeni biskup Fernando Armindo Lugo Méndez kao kandidat ljevice postao predsjednik Paragvaja, skinuvši s vlasti konzervativce nakon gotovo šezdeset godina vladavine.

Bilješke

- 1 http://hr.wikipedia.org/wiki/Ivan_Grubi%C5%A1i%C4%87#.C5.BDivotopis
- 2 <http://www.vecernji.hr/vijesti/nakon-keruma-grubisic-on-je-bizarna-figura-splitu-se-lose-pise-clanak-468755>
- 3 <http://www.slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/ArticleType/ArticleView/articleId/203665/Default.aspx>
- 4 <http://www.slobodnadalmacija.hr/Novosti/Hrvatska/Hrvatska/tabid/66/ArticleType/ArticleView/articleId/146333/Default.aspx>
- 5 <http://www.slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/ArticleType/ArticleView/articleId/158338/Default.aspx>
- 6 <http://www.vecernji.hr/kolumne/pop-ugrozava-milanovica-kolumna-447539>

- 7 <http://slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/ArticleType/ArticleView/articleId/157946/Default.aspx>
- 8 <http://www.dalmacijanews.com/Vijesti/View/tabid/74/ID/64698/Don-Ivan-Grubisic-ide-na-izbore-sa-Savezom-za-graansku-i-eticku-Hrvatsku.aspx>
- 9 <http://www.slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/ArticleType/ArticleView/articleId/123625/Default.aspx>
- 10 <http://www.ivangrubisic.com/Neovisnalista.aspx>
- 11 <http://www.ivangrubisic.com>
- 12 <http://www.ivangrubisic.com/Neovisnalista.aspx>
- 13 Isto
- 14 <http://slobodnadalmacija.hr/Spektar/tabid/94/ArticleType/ArticleView/articleId/153476/Default.aspx>
- 15 <http://slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/ArticleType/ArticleView/articleId/155796/Default.aspx>
- 16 <http://www.jutarnji.hr/don-ivan-grubisic---sabor-je-pretvoren-u-masinu-za-izglasavanje-zakona-/1061382/>
- 17 <http://www.vecernji.hr/vijesti/nakon-keruma-grubisic-on-je-bizarna-figura-splitu-se-lose-pise-clanak-468755>
- 18 <http://www.ivangrubisic.com/Portals/0/docs/nova%20paradigma%20za%20web.pdf>
- 19 <http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/113631/Hrvatski-brodje-nasukan-a-narodu-je-prekipjelo.html#.UUctOheG2Ps>
- 20 <http://www.dalmacijanews.com/Hrvatska/View/tabid/77/ID/112058/Don-Ivan-Grubisic-ide-u-utrku-za-zupana.aspx>
- 21 <http://www.zadarskilist.hr/clanci/19022013/don-ivan-grubisic-zeli-biti-zupan-ne-gradonacelnik>
- 22 <http://www.politikaplus.com/novost/73202/don-ivan-grubisic-je-prevario-gradane-i-zasluzio-crkvenu-kaznu>
- 23 <http://www.slobodnadalmacija.hr/Novosti/Hrvatska/tabid/66/ArticleType/ArticleView/articleId/205067/Default.aspx>

Literatura

- Kos-Stanišić, L. (2012). Grešni paragvajski biskup. *Političke analize*. 12:51-54.
- Meijers, E. (ur.) (2011). *Populism in Europe*. Linz: Green European Foundation.
- Mudde, C. (2007). *Populist radical right parties in Europe*. New York: Cambridge University Press.
- Šalaj, B. (2012). Što je populizam? *Političke analize*. 12:55-61.
- Šalaj, B. (2013). Jesu li Hrvatski laburisti populist i je li populizam nužno loš? *Političke analize*. 13:17-22. ■